

MALTA

Fil-Qorti tal-Maġistrati (Malta)
Maġistrat
Dr. Gabriella Vella B.A., LL.D.

Rikors Nru. 386/07VG

Perit Jesmond Mugliett

Vs

Alfred Sant

Illum 13 ta' April 2021

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors ipprezentat mill-Perit Jesmond Mugliett fit-28 ta' Novembru 2007 permezz ta' liema jitlob li l-Qorti tikkundanna lil Alfred Sant iħallsu dik is-somma li, ai termini ta' l-Artikolu 28 ta' l-Att dwar l-Istampa, il-Qorti tiddetermina bħala danni u riparazzjoni tal-malafama li huwa sofra meta l-imsemmi Alfred Sant waqt attività f'Għawdex nhar it-22 ta' Novembru 2007 qal, skond stqarrija ppubblikata fuq il-website tal-Partit Laburista, *li l-periti li qed jiċċekkjaw li x-xogħol jsir tajjeb huma l-istess nies li taħt isem ieħor għandhom kumpanija oħra mal-Ministru Jesmond Mugliett li taħtu jaqa' x-xogħol fuq l-istess pont ... Dan kollu qed iwassal biex il-periti u l-kuntrattur se jithallsu iktar. ... Mhux ta' b'xejn li hemm xamma shiħa ta' korruzzjoni*, f'liema attività b'hekk għamel allegazzjonijiet foloz u malafamanti fil-konfront tiegħu, bil-għan li jtelliflu jew inaqqaslu r-reputazzjoni tiegħu u li għandhom bħala skop li joffendu l-unur u l-fama tiegħu u li jesponuh għar-redikolu u disprezz tal-pubbliku, meta insinwa b'dan il-kliem li huwa jagħmel atti ta' korruzzjoni fuq il-proġett tal-Pont ta' Manwel Dimech, meta dan huwa għal kollox inheritier u ta' dan kollu huwa, ossia Alfred Sant, kien ben konsapevoli b'din il-malafama però xorta waħda qalhom u kitibhom, bl-imghax legali mid-data tas-sentenza sad-data ta' l-effettiv pagament u bl-ispejjeż kontra Alfred Sant;

Rat id-dokument anness mar-Rikors promotur a fol. 3 u 4 tal-proċess;

Rat ir-Risposta tal-konvenut permezz ta' liema jeċċepixxi li: (i) id-diskors tiegħu fl-okkazzjoni indikata mill-attur, m'huwiex libelluż fil-konfront ta' l-istess attur; (ii) bid-diskors tiegħu l-konvenut kien qed jagħmel kritika politika fil-vesti tiegħu pubblika bħala deputat tal-poplu, fuq materja ta' interess pubbliku, dwar amministrazzjoni pubblika; (iii) l-istess diskors kien jikkonsisti f'espressjoni ta' l-

opinjoni u apprezzament, jew *value judgement* tiegħu u huwa *fair comment* fuq fatti sostanzjalment veri u ta' interess pubbliku, ammissibbli kemm taht il-Liġi ta' l-Istampa, kemm taht il-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Konvenzjoni Ewropeja dwar id-Drittijiet u l-Libertajiet Fondamentali tal-Bniedem;

Rat l-affidavit ta' l-attur u d-dokument Dok. "JM1" anness miegħu a fol. 10 sa' 14 tal-proċess, semgħet ix-xhieda tal-Perit Robert Zerafa¹, tal-Perit Paul Buhagiar² u ta' Jason Micallef³, ilkoll mogħtija waqt is-seduta ta' l-10 ta' Ġunju 2008, semgħet ix-xhieda tal-Perit Robert Sant mogħtija waqt is-seduti ta' l-10 ta' Lulju 2008⁴ u tad-19 ta' Frar 2013⁵, semgħet ix-xhieda ta' l-attur mogħtija waqt is-seduta tas-27 ta' April 2009⁶, semgħet ix-xhieda tal-konvenut mogħtija waqt is-seduti tas-17 ta' Frar 2011⁷ u ta' 1 ta' Lulju 2013⁸ u rat id-dokumenti esebiti minnu permezz ta' Nota ppreżentata fil-1 ta' Lulju 2013 a fol. 76 sa' 85 tal-proċess, semgħet ix-xhieda ta' Dr. Duncan Borg Myatt mogħtija waqt is-seduta tat-12 ta' Jannar 2012 u kkunsidrat ix-xhieda mogħtija mill-istess Dr. Duncan Borg Myatt fil-kawża fl-ismijiet "Perit Jesmond Mugliett v. Dr. Stefan Zrinzo Azzopardi" Rik. Nru. 224/07, waqt is-seduta tas-17 ta' April 2008⁹;

Rat li b'effett mis-27 ta' April 2010 dawn il-proċeduri bdew jinstemgħu minn din il-Qorti kif presjeduta;

Semgħet it-trattazzjoni finali da parte tad-difensuri tal-partijiet kontendenti;

Rat li fit-8 ta' Frar 2018¹⁰ irriżulta li l-atti proċesswali ta' dawn il-proċeduri ma setgħux jinstabu u lanqas kienu fir-Registru tal-Qorti. Kosegwentement giet ordnata r-rikostruzzjoni tal-proċess;

Rat li fl-20 ta' Novembru 2018¹¹, l-atti proċesswali ta' dawn il-proċeduri ġew pjenament rikostruwiti salv għall-Memorandum and Articles of Association tas-soċjetà Design and Technical Resources Limited li kien ġie oriġinarjament esebit mill-Perit Robert Sant waqt ix-xhieda li ta fis-seduta ta' l-10 ta' Lulju 2008;

Rat li permezz ta' Nota ppreżentata fit-28 ta' Novembru 2018¹², l-attur esebixxa il-Memorandum and Articles of Association tas-soċjetà Design and Technical Resources Limited, markat bħala Dok. "JM1";

Rat l-atti kollha tal-kawża;

¹ Fol. 16 u 17 tal-proċess.

² Fol. 18 u 19 tal-proċess.

³ Fol. 20 tal-proċess.

⁴ Fol. 27 u 28 tal-proċess.

⁵ Fol. 63 sa' 73 tal-proċess.

⁶ Fol. 36 sa' 38 tal-proċess.

⁷ Fol. 44 u 45 tal-proċess.

⁸ Fol. 86 u 87 tal-proċess.

⁹ Fol. 56 u 57 tal-proċess.

¹⁰ Fol. 102 tal-proċess.

¹¹ Fol. 105 tal-proċess.

¹² Fol. 106 tal-proċess.

Ikkunsidrat:

Bil-proċeduri odjerni l-attur jitlob li l-konvenut jiġi kkundannat iħallsu dik is-somma li il-Qorti, ai termini ta' l-Artikolu 28 ta' l-Att dwar l-Istampa, tiddetermina bħala danni u riparazzjoni tal-malafama li huwa sofra meta l-konvenut, waqt attività f'Għawdex nhar it-22 ta' Novembru 2007, qal, skond stqarrija ppubblikata fuq il-website tal-Partit Laburista, *li l-periti li qed jiċċekkjaw li x-xogħol jsir tajjeb huma l-istess nies li taħt isem ieħor għandhom kumpanija oħra mal-Ministru Jesmond Mugliett li taħtu jaqa' ix-xogħol fuq l-istess pont ... Dan kollu qed iwassal biex il-periti u l-kuntrattur se jithallsu iktar. ... Mhux ta' b'xejn li hemm xamma shiħa ta' korruzzjoni*, f'liema attività b'hekk il-konvenut għamel allegazzjonijiet foloz u malafamanti fil-konfront tiegħu, bil-għan li jtellflu jew inaqaslu r-reputazzjoni tiegħu u li għandhom bħala skop li joffendu l-unur u l-fama tiegħu u li jesponuh għar-redikolu u disprezz tal-pubbliku, meta insinwa b'dan il-kliem li huwa jagħmel atti ta' korruzzjoni fuq il-proġett tal-Pont ta' Manwel Dimech, meta dan huwa għal kollox inheritier u ta' dan kollu l-konvenut kien ben konsapevoli b'din il-malafama però xorta waħda qalhom u kitibhom.

Il-konvenut jilqa' għat-talba ta' l-attur bis-segwenti eċċezzjonijiet: (i) id-diskors tiegħu fl-okkazzjoni indikata mill-attur, m'huwiex libelluż fil-konfront ta' l-istess attur; (ii) bid-diskors tiegħu l-konvenut kien qed jagħmel kritika politika fil-vesti tiegħu pubblika bħala deputat tal-poplu, fuq materja ta' interess pubbliku, dwar amministrazzjoni pubblika; (iii) l-istess diskors kien jikkonsisti f'espressjoni ta' l-opinjoni u apprezzament, jew *value judgement* tiegħu u huwa *fair comment* fuq fatti sostanzjalment veri u ta' interess pubbliku, ammissibbli kemm taħt il-Liġi ta' l-Istampa, kemm taħt il-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Konvenzjoni Ewropeja dwar id-Drittijiet u l-Libertajiet Fondamentali tal-Bniedem.

Id-diskors tal-konvenut waqt l-attività ġewwa Għawdex fit-22 ta' Novembru 2007 u li ġie rappurtat fuq il-website tal-Partit Laburista, b'mod partikolari fir-rigward tal-Pont Manwel Dimech essenzjalment kien f'dan is-sens: *Fid-diskors tiegħu l-Mexxej Laburista tkellem ukoll dwar ix-xogħol fuq il-pont Manwel Dimech. Qal li l-periti li qed jiċċekkjaw li x-xogħol isir tajjeb huma l-istess nies li taħt isem ieħor għandhom kumpanija oħra mal-Ministru Jesmond Mugliett u taħtu jaqa' x-xogħol fuq l-istess pont. Ix-xogħol fuq il-proġett kellu jntemm sa' Settembru iżda sa' llum għadu tlesta nofsu u issa hadd ma jaf eżatt meta se jkun lest għaliex il-gvern qed isemmi Marzu li ġej waqt li l-kuntrattur qed isemmi Mejju. Dan kollu qed iwassal biex il-periti u l-kuntrattur se jithallsu iktar. "Mhux ta' b'xejn hemm xamma shiħa ta' korruzzjoni", qal Dr. Sant. Minn fuq il-gvern qed jibqa' jidhak bil-Maltin u bl-Għawdxin. Issa qed jingħad li nstab il-konkos tal-pont huwa iktar iebs milli mistenni, meta fil-bidu kien intqal li dan il-pont kellu jaqa'. Il-gvern qed jgħid ukoll li l-pont għandu jservi kwazi 100 sena, meta fl-istess hin toroq li kellhom iservu 25 sena, spiċċaw żviluppaw fihom ħsarat kbar wara biss ftit tal-ġimgħat. Dr. Sant saħaq li wara l-elezzjoni ġenerali li jmiss gvern Laburista ġdid ikollu tolleranza zero għall-korruzzjoni*¹³.

¹³ Dok. "JM1" a fol. 13 u 14 tal-proċess.

Fir-rigward ta' dan id-diskors tal-konvenut kif rappurtat l-attur iddikjara li: jiena ipprezentajt il-libell odjern kontra l-ex-Kap ta' l-Oppożizzjoni Dr. Alfred Sant wara li qrajt u smajt siltiet mid-diskors tiegħu li huwa kien għamel waqt attività li fiha ipparteċipa bħala parti mill-kampanja msejja "Pjan Laburista Bidu Gdid", li saret għewwa Għawdex fit-22 ta' Novembru 2007. Din l-attività kienet rapportata kemm fuq il-mezzi tax-xandir tal-Partit Laburista kif ukoll kienet is-sugġett ta' media release tal-Partit Laburista. Id-diskors li għalih qiegħed noġġezzjona gie rappurtat mill-media in ġenerali, fil-media release imsemmija, fil-mezzi tax-xandir u radju immexxija mill-Partit Laburista, kif ukoll mill-gazzetta l-Orizzont. ... Jiena noġġezzjona għal dan il-kliem użat mill-ex Kap ta' l-Oppożizzjoni li fl-assjem tiegħu qiegħed jallega li d-dewmien fil-proġett huwa premeditat sabiex il-perit inkarigat fuq il-proġett jithallas aktar. Qiegħed jallega agir skorrett u korruzzjoni, u dewmien fil-konklużjoni ta' proġett apposta. Nerga' nikkonferma għal darb' oħra li jiena ma għandix konnessjoni professjonali mal-kumpanija tal-perit li ngħata r-responsabilità professjonali għall-proġett. Noġġezzjona għall-allegazzjoni ta' korruzzjoni li rrefera għalihom l-ex Kap ta' l-Oppożizzjoni fejn stqarr li kien hemm xamma ta' korruzzjoni. L-ex Kap ta' l-Oppożizzjoni għall-konvenjenza politika fi żmien fejn il-poplu kien qiegħed jistenna t-tħabbir ta' l-elezzjoni, fi żmien meta kulhadd kien qed jittellem dwar politika, fi żmien meta l-Partit Laburista kien għa beda l-kampanja tiegħu għall-elezzjoni ġenerali għażel li apposta jhawwad id-diskors tiegħu u jallega l-falz. Dan kollu reġa seħħ wara li jiena kont għa spjegajt diversi drabi fil-pubbliku, kif ukoll permezz ta' stqarrijiet politiċi, ir-rabta tiegħi mal-Perit in kwistjoni, kont għa ċħadt l-allegazzjonijiet imsemmija. Billi l-ex Kap ta' l-Oppożizzjoni għażel li jkompli jitfa' t-tajn u jallega dawn l-allegazzjonijiet sabiex jagħti impressjoni li seħħ xi korruzzjoni jew irregolaritajiet fil-każ in dizamina, haġa li ma saritx. Dan id-diskors sar meta fil-konfront tiegħi, il-konvenut, flimkien mal-Partit li tiegħu kien Kap f'dak iż-żmien, kien qed jimmonta kampanja negattiva u kien qiegħed jipprova jwassal għar-riżenja tiegħi. Dan id-diskors għamel hafna ħsara kemm politikament kif ukoll fuq livell personali, ta semblanza li jiena bniedem maħmuġ u korrott billi jimplikani direttament bħala kompliċi fl-allegati ħnizrijiet. Irrid ngħid ukoll li Alfred San qatt ma ċaħad li qal dan il-kliem u lanqas qatt ma ħareġ jew talab kjarifika jew korrezzjoni fuq dak li l-media rrapportat li huwa qal¹⁴.

Fil-gazzetta l-Orizzont id-diskors tal-konvenut waqt l-attività għewwa Għawdex fit-22 ta' Novembru 2007, gie rappurtat bil-mod segwenti: *Il-Mexxej Laburista qal ukoll li l-ħnizrijiet li għaddejjin ma' jitwemmnux. Saħaq li febda pajjiż fejn teżisti t-trasparenza fit-tmexxija ma jkun hemm kumpaniji tal-periti, li għandha l-istess uffiċċju, l-istess nies, l-istess faċilitajiet u l-istes indirizz ta' kumpanija oħra tal-periti li fiha jkun involut il-Ministru tat-toroq, li tingħata r-responsabilità ta' l-awditjar tax-xogħol tat-toroq. Hekk qed jiġri iżda f'Malta għax ix-xogħol ta' l-awditjar tal-Pont Manwel Dimech ingħata lil kumpannija partikolari tal-periti mmexxija mill-Perit Robert Sant, li mbagħad flimkien mal-Ministru Mugliett, għandu kumpanija oħra tal-periti li tuża l-istess nies u riżorsi tal-kumpanija li ngħatat ix-xogħol fuq il-Pont Manwel Dimech. Dr. Sant irrimarka wkoll kif fil-laqqgħat mal-ġurnalisti, il-periti mill-kumpanija tal-perit Robert Sant, inkluż Sant*

¹⁴ Affidavit ta' l-attur, fol. 10 u 11 tal-proċess.

innifsu, ma jitfaċċaw qatt, waqt li zied li issa la x-xogħol qed jitwal daqstant u qiegħda tikber l-ispiża, il-kumpanija ta' Robert Sant se tara l-ħlas tagħha jżdied sew ukoll¹⁵.

Da parte tiegħu l-konvenut ikkonferma dak li qal fid-diskors tiegħu u żamm ferm ma dak minnu dikjarat. In effetti fix-xhieda li ta waqt is-seduta tas-17 ta' Frar 2011¹⁶, huwa iddikjara li: *fiż-żmien meta jiena għaddej kien qed isir xogħol qawwi fuq il-pont ta' Manoel Dimech. Dak iż-żmien kien hemm perizja dwar il-kwalità tax-xogħol li kien qed jiġi esegwit. Din il-perizja kienet f'idejn uffiċju ta' periti Ġermaniżi iżda mill-mistoqsijiet li saru jirriżulta li dan l-uffiċju kellu registered office fl-istess uffiċju tal-Perit Mugliett u l-Perit Robert Sant. Kellhom l-istess linji tat-telefon kif ukoll l-istess uffiċjali. B'hekk il-perizja effettivament kienet qed issir mill-istess nies ta' l-uffiċju Mugliett & Sant. Ix-xogħol kien qed jaqa' lura u kienu qed isiru ħlasijiet ferm in eċċess tal-valur tax-xogħol li kien qed jiġi isir u dana skond l-istima li kienet saret meta kien ingħata l-kuntratt oriġinarjament u allura jirriżulta li l-perizja li kienet qed issir fuq il-kwalità tax-xogħol kienet effettivament kruċjali biex il-ħlasijiet ikunu jistgħu jsiru. Din il-kumpanija Ġermaniża kienet il-konsulent u fil-fatt kienet tiddetermina jekk il-ħlasijiet isirux jew le. Nerga' intenni li din il-kumpanija hawn Malta kienet qed taħdem bl-uffiċju u bin-nies ta' Mugliett & Sant. Il-kuntratt kien inħareġ mill-ADT li dak iż-żmien kienet taħt il-Ministeru ta' l-attur. Kien hemm ukoll involut il-kumitat tal-kuntratti iżda l-kumitat l-aktar li kien jidhrol fil-kwistjoni kienet fuq kwistjoni ta' prezzijiet. L-evalwazzjoni teknika kienet issir minn nies tekniċi li kienu jkun parti mill-organizzazzjoni li ħarġet il-kuntratt li kif għa għedt kienet l-ADT. Irrid nispeċifika li dawn in-nies tekniċi ma jkunux nies individwati b'mod speċifiku iżda jkun hemm team li jiena nsejjaħhlu open end jiġifieri n-nies iwarjaw u allura jkun hemm lok għall-manipulazzjoni estensiva. Meta jkun hemm il-possibilità ta' tali manipulazzjoni naturalment ir-responsabilità Ministerjali u politika tiżdied imbagħad meta fil-każ bħal dan kellek il-kunflitt t'interess minħabba konsulenti Ġermaniżi kif spjegajt, naturalment il-kunflitt t'interess ikompli jihrax.*

Il-konvenut reġa' tenna l-posizzjoni tiegħu fix-xhieda li reġa' ta quddiem din il-Qorti waqt is-seduta ta' l-1 ta' Lulju 2013¹⁷. In effetti apparte li pratikament reġa' irrepeta dak li kien stqarr fis-seduta tas-17 ta' Frar 2011, fix-xhieda li ta fl-1 ta' Lulju 2013, il-konvenut iddikjara ulterjorment illi *din assolutament mhijiex aċċettabbli f'demokrazija jew m'għandhiex tkun. Aħna konna qed nagħfsu fuq din il-ħaġa u konna qegħdin ngħidu li kabinett ma jistax ikun magħmul minn persuni li fir-responsabilità tad-dekasteru tagħhom ikunu qed joħorgu tenders, li qed jibbenefikaw direttament minnhom anki jekk ikun moħbi għall-bidu. Inkompli ngħid ukoll li l-ħbiberija bejn il-Perit Mugliett u l-Perit Sant kienet lampanti, kemm għax iddikjaraha hu stess u kemm għax hemm provi li juru li darba minnhom il-Perit Mugliett ha lill-Perit Sant miegħu fuq triq uffiċjali għal Milan u irreġistrah fil-biljetti u fi kwalunkwe ħaġa li sar f'dak il-vjaġġ bħala wieħed mill-personnel Ministerjali tiegħu. Dawn kienu affarijiet u naħseb li jiena kelli dmir, li naħseb li jiena għamilt, li niħħajlajthom u ngibhom a konoxxenza pubblika u li nišhaq li dawn m'humix affarijiet li għandhom isiru f'demokrazija. ... L-akkużi kienu li*

¹⁵ Fol. 3 u 4 tal-proċess.

¹⁶ Fol. 44 u 45 tal-proċess.

¹⁷ Fol. 86 u 87 tal-proċess.

f'cirkostanzi bħal dawn, apparti milli jiksru kull regola ta' accountability fit-tmexxija tal-Gvern, iwa imbagħad ġustament iqumu l-allegazzjonijiet ta' xamma ta' korruzzjoni. ... Akkużi speċifiċi għamilt fil-kuntest ta' dak li qed insemmi, jiġifieri xi haġa bħal dik mhux aċċettabbli li ssir u li iwa tqanqal ġustifikatament allegazzjonijiet fost il-poplu ta' xamma ta' korruzzjoni.

Apparte minn dak minnu affermat fix-xhieda li ta tul is-smiġħ ta' dawn il-proċeduri, il-konvenut jiddefendi d-diskors tiegħu u jišhaq li l-istess ma huwiex libelluż fil-konfront ta' l-attur a bażi tal-prinċipji li f'tali diskors huwa kien qed jagħmel kritika politika fil-vesti tiegħu pubblika, ossia dak iż-żmien bħala Kap ta' l-Oppożizzjoni, u bħala deputat tal-poplu, fuq materja ta' interess pubbliku, dwar amministrazzjoni pubblika. Li d-diskors tiegħu kien jikkonsisti f'espressjoni ta' l-opinjoni u apprezzament jew *value judgement* tiegħu u huwa *fair comment* fuq fatti sostanzjalment veri u ta' interess pubbliku, ammissibbli kemm taħt il-Liġi ta' l-Istampa, kemm taħt il-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Konvenzjoni Ewropeja dwar id-Drittijiet u l-Libertajiet Fondamentali tal-Bniedem.

Huwa ormai assodat fis-sistema guridika nostrali li d-difiża sollevata mill-konvenut għall-azzjoni attriċi hija regolata bis-segwent i prinċipji guridiċi: *freedom of expression constitutes one of the essential foundations of a democratic society and one of the basic conditions for its progress and each individual's self-fulfilment. Subject to paragraph 2 of Article 10, it is applicable not only to 'information' or 'ideas' that are favourably received or regarded as inoffensive or as a matter of indifference but also to those that offend, shock or disturb. Such are the demands of that pluralism, tolerance and broadmindedness without which there is no 'democratic society'. As set forth in Article 10, this freedom is subject to exceptions, which must, however, be construed strictly, and the need for any restrictions must be established convincingly* - **Chauvy and Others v. France**, deċiża mill-Qorti Ewropea għad-Drittijiet tal-Bniedem fid-29 ta' Ġunju 2004.

Meta l-kritika hija, bħal każ in eżami, diretta lejn politiku, il-prinċipju regolatur huwa: *freedom of political debate is at the very core of the concept of a democratic society which prevails throughout the Convention. The limits of acceptable criticism are accordingly wider as regards a politician as such than as regards a private individual. Unlike the latter, the former inevitably and knowingly lays himself open to close scrutiny of his every word and deed by both journalists and the public at large and he must consequently display a greater degree of tolerance. No doubt Article 10 para. 2 (art 10-2) enables the reputation of others - that is to say, of all individuals - to be protected, and this protection extends to politicians too, even when they are not acting in their private capacity; but in such cases the requirements of such protection have to be weighed in relation to the interests of open discussion of political issues* - **Ligens v. Austria**, deċiża mill-Qorti Ewropeja għad-Drittijiet tal-Bniedem fit-8 ta' Lulju 1986.

Il-kunċetti ta' *value judgement*, *statement of fact* u *fair comment* u l-mod kif dawn japplikaw flimkien u vis-à-vis xulxin, huma r-regolati bis-segwent i prinċipju: *in order to assess the justification of the statements in question, a distinction needs to be made between statements of fact and value judgement, in that, while the existence of facts can be demonstrated, the truth of value judgements is not*

susceptible of proof. The requirement to prove the truth of a value judgement is generally impossible to fulfil and infringes freedom of opinion itself, which is a fundamental part of the right secured by Article 10 The classification of a statement as a fact or a value judgement is a matter which in the first place, falls within the margin of appreciation of the national authorities, in particular the domestic courts. ... However, even where a statement amounts to a value judgement, there must exist a sufficient factual basis to support it, failing which it may be excessive - **Sizma v. Hungary**, deċiża mill-Qorti Ewropeja għad-Drittijiet tal-Bniedem f'Ottubru 2012.

Fil-ktieb “**Libel and Slander**” Gatley ittratta n-natura ta' *fair comment* bil-mod segwenti: *A comment is a statement of opinion on facts. It is comment to say that a certain act which a man has done is disgraceful or dishonourable; it is an allegation of fact to say that he did the act so criticised. “A libellous statement of fact is not a comment or criticism on any thing”. But while a comment is usually a statement of opinion as to the merits or demerits of conduct, an inference of fact may also be a comment. There are, in the cases, no clear definitions of what is comment. If a statement appears to be one of opinion or conclusion, it is capable of being comment. To succeed in a defence of fair comment the defendant must show that the words are comment, and not a statement of fact. He must also show that there is a basis of fact for the comment, contained or referred to in the matter complained of. Finally, he must show that the comment is on a matter of public interest, on which has expressly or implicitly put before the public for judgement or is otherwise a matter with which the public has a legitimate concern. If, however, the plaintiff can show that the comment was not made honestly or was actuated by malice, he will defeat the plea.*

Dwar il-kunċett ta' *fair comment*, il-Qorti ta' l-Appell Ingliza fis-sentenza **Spiller v. Joseph** deċiża fl-1 ta' Diċembru 2010 osservat illi: *a subsidiary but important issue was what it was that the defendant had to prove in order to establish the defence of fair comment. Counsel for the plaintiff submitted that the defendant had to establish that: (i) the words complained of were comment; (ii) the comment was on facts; (iii) the facts commented on constituted a matter of public interest; (iv) the comment was objectively ‘fair’; that is the comment was one that was capable of being honestly founded on the facts to which it related, albeit by someone who was prejudiced and obstinate; (v) the comment represented the defendant’s honest opinion. If he discharged all these burdens, the defence could nonetheless be defeated by proof of malice on the part of the defendant, but the onus of proving malice lay on the plaintiff. Both the Court of Appeal and the House of Lords held that there was no burden on the defendant to establish the fifth element. The defendant’s honesty was assumed unless the plaintiff could disprove it by establishing malice¹⁸.*

Fil-guriprudenza nostrali jinsab ormai assodat illi l-libell ai termini ta' l-Att dwar l-Istampa jitwettaq kull meta ssir xi imputazzjoni li tista' ċcekken lill-persuna li għaliha tirreferi (kemm jekk espressament jew b'implikazzjoni) fl-istima jew il-għieħ

¹⁸ Perit Jesmon Mugliett v. Dr. Alfred Sant, Rik. Nru. 39/08 deċiża mill-Qorti tal-Magistrati (Malta) fl-10 ta' Marzu 2014. Dr. Joseph Mifsud v. Norman Darmanin Demajo, Rik. Nru. 7/09 deċiża mill-Qorti tal-Magistrati (Malta) fit-2 ta' Marzu 2017.

tas-soċjetà lejha, u dan billi timmira li taqta' lil dik il-persuna mill-istess soċjetà, jew li tesponiha għad-disprezz jew mibegħda tagħha. Min-naħa l-oħra, il-kritika ta' persuna l-izjed jekk dik il-persuna tkun imdaħħla fil-qasam pubbliku ... ma ssirx minnufiħ passibbli għas-sanzjonijiet tal-libell jekk kemm il-darba tkun waħda serja, ogġettiva u meqjusa, ukoll jekk tkun ħarxa u qawwija ... Minn dan johroġ li l-eżami ewlieni li għandu jagħmel il-ġudikant, huwa dak li jqis jekk il-kliem ippubblikat jew imxandar, jikkawżax lill-persuna li għaliha dik il-pubblikazzjoni jew xandira tirreferi, nuqqas ta' stima f'għajnejn min ikun graha jew semagħha. Tali 'udjenza' għandha tigi meqjusa bħala qarrejja jew semmiegħa ta' dehen normali li jkunu taw lill-kliem pubblikat jew imxandar it-tifsira normali tiegħu ... Illi għar-rigward ta' persuna fil-qasam pubbliku, u partikolarment fil-qasam politiku, il-livell ta' kritika li l-Ligi ta' l-Istampa tittollera, huwa x'aktarx għoli, azzardat u wiesgħa, u ċirkoskritt biss minn prova ta' ħażen jew infondatezza tal-fatti imsemmija jew mid-diċenza pubblika jew xilja ta' abdikazzjoni ta' dmirijiet imposti fuqha. Meta l-persuna li għaliha ssir referenza fil-pubblikazzjoni jew ix-xandira li tkun m'hijiex persuna fiżika, imma waħda ġuridika, il-qilla tal-kritika u t-tolleranza tagħha, hija usata sal-grad li mbasta tkun tollerabbli f'soċjetà demokratika. F'dan il-kaz, il-prinċipju ta' l-espressjoni ħielsa huwa mirfud bil-kwistjoni ta' l-interess pubbliku li normalment jimmotiva l-kritika mistħoqqa li għandha ssir dwar persuna involuta fil-ħajja pubblika ... ukoll jekk il-kritika tolqot il-ħajja privata tal-personaġġ pubbliku. Illi għal dak li jirrigwarda l-għamla tal-kritika li ssir, jingħad li waħda mill-forom li tintuża hija il-kumment. Bħalma timplika l-kelma innifisha 'kumment' m'huwiex sempliċi stqarrija ta' fatt, imma tifsira ta' jew fehma dwar fatt li seħħ ... ukoll jekk tkun tifsira preġudikata jew partigġjana. Fil-qasam politiku, imbagħad, il-kumment jista' jkun maħsub biex joħloq xkiel jew jagħmel ħsara politika lil xi persuna involuta jew biex saħansitra jqanqal disgwid jew taħwid fil-kamp politiku oppost. Illi huwa aċċettat li jekk il-kumment ikun 'ġust' ma jaqax taħt il-pieni tal-malafama jew tal-libell. Il-kwistjoni ta' kummenti li jitqiesu bħala "ġusti" hija waħda li tagħti lok għal problemi kbar minħabba li mhix waħda ċara. ... Biex il-kumment ikun wieħed 'ġust', jeħtieġ li jkun imsejjes fuq hwejjeġ li sostanzjalment seħħew u li jkunu l-fatti sħaħ. ... Jekk jirriżulta li l-fatt allegat ma kienx attwalment jeżisti ma tkunx tista' treġi aktar id-difiża tal-kumment ġust. ... Il-fatt irid jiġi pruvat kif imiss minn min jallega l-kumment ġust dwaru ... daqskemm tant ieħor irid jipprova li s-sugġett li dwaru nkiteb tali kumment, kien wieħed t'interess pubbliku u li l-kumment kien tassew wieħed ġust. Kif jintwera li l-fatti imsemmija kienu sostanzjalment minnhom, ikun jifdal li jiġi mistharreġ jekk il-fehma espressa dwarhom jew l-apprezzament jew kritika misluta minnhom, kinitx fil-limiti tal-jedd ta' l-espressjoni ħielsa kif imfissra aktar qabel. Illi, fuq kollox, l-artikolu jew ix-xandira li tird tigi mistħarrġa, trid titqiegħed fl-isfond ta' l-attwalità u fil-qafas taċ-ċirkostanzi li tkun saret il-pubblikazzjoni jew xandira li tkun - **Onor. Anthony sive Ninu Zammit v. Franz Ghirxi, Avviż Nru. 255/07** deċiża minn din il-Qorti diversament presjeduta fid-29 ta' Marzu 2010.

Mill-prinċipji ġuridiċi appena citati jirriżulta ferm car għalhekk li l-qofol tad-difiża sollevata mill-konvenut għall-azzjoni attriċi mhijiex biss il-prova li l-materja trattata jew il-kumment magħmul huwa ta' interess pubbliku iżda trid issir il-prova ukoll li dak minnu affermat/ikkummentat fil-konfront ta' l-attur kien ibbażat fuq fatti veri jew ta' l-inqas fuq fatti sostanzjalment veri. Fin-nuqqas ta' tali prova dak dikjarat

mill-konvenut fil-konfront ta' l-attur, anke jekk fiċ-ċirkostanzi taż-żmien li fih ingħad, ossia fiż-żmien in preparazzjoni għall-elezzjoni ġenerali, u dwar materja nazzjonali bħalma hu il-Pont Manwel Dimech, jista' jitqies ta' interess pubbliku, ma jistax u ma għandux jitqies la bħala *fair comment* u wisq inqas bħala *value judgement*, iżda għandu jitqies bħala dikjarazzjonijiet malafamanti fil-konfront ta' l-istess attur.

Mill-provi prodotti mill-partijiet kontendenti jirriżulta li:

- L-attur kien Ministru ta' l-Iżvilupp u Toroq b'effett minn Marzu 2004 sa' l-elezzjoni ġenerali ta' l-2008¹⁹;
- Fiż-żmien qabel ma l-attur assumma tali kariga, ossia taht il-Ministru preċedenti, kien lahaq sar xi xogħol fir-rigward tal-Pont Manwel Dimech fis-sens illi kien sar studju preliminari dwar x'tip ta' xogħol kellu jsir biex il-Pont in kwistjoni jinbena mill-ġdid²⁰;
- Meta l-attur sar Ministru ta' l-Iżvilupp u Toroq, huwa kien ġie infurmat mill-Awtorità dwar it-Trasport ta' Malta (hawn iktar 'l quddiem indikata bħala ADT) li il-Pont Manwel Dimech kien fi stat perikolanti u eventwalment wara diversi diskussjonijiet u verifiki ulterjuri bejn il-Ministeru u l-ADT kien inhareġ tender għar-riskostruzzjoni tal-Pont in kwistjoni²¹;
- Dan ix-xogħol kien jinvolvi żewġ aspetti, l-aspett ta' kostruzzjoni fih innifsu u l-aspett tas-supervizzjoni tax-xogħlijiet esegwiti²²;
- Eventalment wara l-proċess tal-ħruġ tat-tender u l-evalwazzjoni tal-bids introdotti, il-kuntratt għax-xogħol ta' kostruzzjoni tal-Pont Manwel Dimech ingħata li BCB, flimkien ma' kumpannija Taljana, filwaqt li l-kuntratt għal xogħlijiet ta' supervizzjoni waqt il-kostruzzjoni tal-Pont ingħata lill-kumpannija Maltija Design and Technical Resources, flimkien ma' kumpannija Ġermaniża KHP²³;
- Il-kumpannija Maltija Design and Technical Resources hija kumpannija tal-Perit Robert Sant, li kien il-Perit ma' min id-Direttorat Network Construction taht l-ADT kien iżomm kuntatt fir-rigward ta' dawn ix-xogħlijiet ta' supervizzjoni²⁴;
- L-attur ma deherx li kellu involviment fis-soċjetà Design and Technical Resources u ismu lanqas ma kien jidher fuq letterheads ta' din is-soċjetà²⁵;
- Skond it-tender ix-xogħlijiet fuq il-Pont ta' Manwel Dimech kellhom jitlestew fi żmien tnejn u ħamnis (52) ġimgha, ossia sal-15 ta' Settembru 2007. Dan it-terminu ġie estiż b'sitt ġimghat wara talba tal-kuntrattur in kwantu ma kienx ingħata aċċess fiż-żmien stipulat, b'dana għalhekk li x-xogħlijiet fuq il-Pont kellhom jitlestew sat-28 ta' Ottubru 2007²⁶;

¹⁹ Xhieda in kontro-eżami ta' l-attur mogħtija waqt is-seduta tas-27 ta' April 2009, fol. 29 sa' 31 tal-proċess.

²⁰ *Ibid.*

²¹ *Ibid.*

²² *Ibid.*

²³ Xhieda tal-Perit Robert Zerafa u xhieda tal-Perit Paul Buhagiar, entrambe mogħtija waqt is-seduta ta' l-10 ta' Ġunju 2008, fol. 16 u 17 tal-proċess u fol. 18 u 19 tal-proċess.

²⁴ Xhieda tal-Perit Robert Zerafa mogħtija waqt is-seduta ta' l-10 ta' Ġunju 2008, fol. 16 u 17 tal-proċess.

²⁵ Xhieda tal-Perit Robert Zerafa u xhieda tal-Perit Paul Buhagiar, entrambe mogħtija waqt is-seduta ta' l-10 ta' Ġunju 2008, fol. 16 u 17 tal-proċess u fol. 18 u 19 tal-proċess.

²⁶ Xhieda tal-Perit Paul Buhagiar mogħtija waqt is-seduta ta' l-10 ta' Ġunju 2008, fol. 18 u 19 tal-proċess.

- Sa' l-10 ta' Ġunju 2008 però x-xogħlijiet fuq il-Pont kienu għadhom ma tlestewx. Ghalkemm iż-żewġ karregġjati nfethu għat-traffiku fil-21 ta' April 2008, ix-xogħol kien għadu mhux kompletat u l-kuntratt kien qed jaħdem *in delay*²⁷;
- Ix-xogħol fuq il-Pont Manwel Dimech ma tlestiex fiż-żmien stipulat minhabba diversi raġunijiet tekniċi u kienu qed isiru diversi evalwazzjonijiet dwar id-dewmien²⁸;
- Il-Perit Robert Sant u l-attur huma hbieb u kellhom partnership professjonali flimkien. Huma entrambe Periti u kellhom uffiċċju ta' Periti fejn kienu jaqsmu l-profitti u l-ispejjeż bejniethom²⁹;
- Meta l-attur laħaq Parliamentary Secretary huwa ma baqax jaħdem ta' Perit u ma baqax jmur l-uffiċċju³⁰;
- Ghalkemm wara li laħaq Parliamentary Secretary l-attur ma baqax jaħdem ta' Perit, il-partnership li kellu mal-Perit Robert Sant baqgħet ma gietx xolta għar-raġuni li kien għad hemm proġetti u kuntratti għaddejnin - negozjati u konċessi fiż-żmien meta l-attur kien għadu jaħdem ta' Perit - fir-rigward ta' liema l-partnership kienet għadha qed tipperċepixxi hlasijiet u b'hekk l-attur jipperċepixxi sehemu minn dawn il-hlasijiet³¹;
- Anke wara li proġetti pendenti ġew terminati, il-partnership ta' bejn l-attur u l-Perit Robert Sant baqgħet qatt ma giet xolta b'mod formali u definittiv³²;
- Is-soċjetà Sant & Mugliett hija kumpannija tal-Perit Robert Sant u ta' l-attur li giet ikkostitwita bl-iskop li jiġi akkwistat l-uffiċċju minn fejn kienu joperaw, ossia l-uffiċċju f'Nru.25, Carmel Street, Birkirkara³³;
- Il-Perit Robert Sant huwa sole shareholder, sole Director u Company Secretary tas-soċjetà Design and Technical Resources Limited, li għandha l-uffiċċju registrat tagħha 25, Carmel Street, Birkirkara³⁴;
- Matul iż-żmien li l-attur kien Ministru, hu u l-Perit Robert Sant żammew relazzjoni ta' hbiberija bejniethom, fejn kienu jiffrekwentaw lil xulxin soċjalment u anke kien hemm okkazzjonijiet fejn siefru flimkien biex jmorru jaraw logħob tal-football³⁵;
- Meta l-Perit Robert Sant siefer ma' l-attur biex imorru jaraw logħob tal-football, fl-ajruport huma kien jgħaddu minn sezzjoni li l-attur kien jgħaddi minnha fil-kwalità tiegħu ta' Ministru³⁶;
- Fiż-żmien ta' l-eskuzzjoni ta' dan il-kuntratt, mill-uffiċċju f'Nru.25, Carmel Street, Birkirkara, kienu qed joperaw żewġ entitajiet: il-partnership bejn l-attur u il-Perit Robert Sant, li sa' dak iż-żmien kienet għadha attiva u tircievi hlasijiet fuq xogħlijiet u proġetti li kienu ġia in corso, u s-soċjetà Design and Technical Resources Limited u d-Ditta Ġermaniża KHP, li kien responsabbli mix-xogħlijiet ta' superviżjoni tal-kostruzzjoni tal-Pont Manwel Dimech³⁷;
- Wara li tlesta x-xogħol fuq il-Pont Manwel Dimech, kemm Design and Technical Resources Limited u d-Ditta KHP kif ukoll il-kuntrattur avvanzaw pretensjonijiet

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Xhieda tal-Perit Robert Zerafa mogħtija waqt is-seduta ta' l-10 ta' Ġunju 2008, fol. 16 u 17 tal-proċess.

²⁹ Xhieda tal-Perit Robert Sant mogħtija waqt is-seduta ta' l-10 ta' Lulju 2008, fol. 22 u 23 tal-proċess.

³⁰ *Ibid.*

³¹ Xhieda tal-Perit Robert Sant mogħtija waqt is-seduta tad-19 ta' Frar 2013, fol. 63 sa' 72 tal-proċess.

³² *Ibid.*

³³ *Ibid.*

³⁴ Dok. "JM1" esebit mill-attur permezz ta' Nota pprezentata fit-28 ta' Novembru 2018, fol. 106 tal-proċess.

³⁵ Xhieda tal-Perit Robert Sant mogħtija waqt is-seduta tad-19 ta' Frar 2013, fol. 63 sa' 72 tal-proċess.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *Ibid.*

għal hlas iżjed minn dak stabbilit fil-kuntratt. Il-pretensjoni tas-soċjetà Design and Technical Resources Limited u d-Ditta KHP kienet ibbażata fuq il-fatt li la twal il-perijodu ta' l-esekuzzjoni tax-xogħlijiet, sepcjalment fil-Phase 5, fejn ix-xogħol kellu jidm għoxrin gimgħa iżda dam mitt gimgħa, b'dana li twal ukoll it-terminu tas-servizz ta' sorveljanza li kellhom jipprestaw, huma kienu qed jesigu hlas għas-servizz prestat matul dan il-perijodu. L-imsemmija soċjetà u Ditta kienu qed jippretendu li l-hlas originarjament ikkuntrattat ta' circa Lm35,00 jizdied b'ħames darbiet, dana skond iż-żieda fit-tul tas-sorveljanza³⁸;

- In segwitu għal proċeduri ta' arbitraġġ, il-pretensjoni tas-soċjetà Design and Technical Resources Limited u d-Ditta KHP giet milqugħa³⁹;
- Ftit żmien wara li l-attur ma reġax gie ri-elett fl-elezzjoni ta' l-2008, huwa mar jaħdem bħala impjegat/konsulent mal-Perit Robert Sant. Din ir-relazzjoni lavorattiva damet madwar sena u nofs⁴⁰.

Fil-fehma tal-Qorti, l-ewwel element li jispikka mill-provi kollha prodotti, inkluż it-testimonjanzi ta' l-attur u tal-konvenut, huwa li dak li qal il-konvenut fir-rigward tax-xogħol fuq il-Pont Manwel Dimech waqt l-attività li nżammet għewwa Għawdex fit-22 ta' Novembru 2007 kien kumment tiegħu dwar fatti li kienu magħrufa u a konoxxenza tal-pubbliku. Mhux biss kienu fatti a konoxxenza tal-pubbliku imma kienu fatti u sitwazzjonijiet li jirrigwardaw, bla dubju ta' xejn, kwistjoni ta' interess pubbliku li kienet tinvolvi rikostruzzjoni ta' Pont pubbliku, non che triq pubblika, liema proġett skorra ferm oltre ż-żmien originarjament stipulat bil-konsegwenza ta' infieq ferm oltre dak originarjament stipulat u publikament imxandar.

Dan il-kumment tal-konvenut, li rriżulta b'mod ċar li kien ibbażat fuq fatti sostanzjalment veri, kien riżultat ta' konkluzjonijiet li wiehed seta', fiċ-ċirkostanzi u fid-dawl tal-fattispecie tal-każ, faċilment jasal għalihom.

Irriżulta fil-fatt li l-attur u l-Perit Robert Sant kienu ħbieb sew u kienu jiffrekwentaw lil xulxin soċjalment u dana anke fiż-żmien meta l-Perit Sant kien attivament involut fix-xogħol ta' superviżjoni tal-kostruzzjoni tal-Pont Manwel Dimech u l-attur kien il-Ministru responsabbli minn tali xogħlijiet. Il-Perit Robert Sant stess jikkonferma li matul dan il-perijodu huwa siefer diversi drabi ma' l-attur biex imorru jaraw logħob tal-football flimkien. Irriżulta wkoll li kellhom partnership professjonali bejniethom, liema partnership baqgħet qatt ma giet formalment xolta, għad illi l-Perit Sant iddikjara li *it was running down, we were letting it die on its own*⁴¹, u li minnha l-attur kien għadu qed jipperċepixxi hlasijiet relattivi għal proġetti u kuntratti li kienu ġia mibdija fiż-żmien qabel ma sar Parliamentary Secretary. Irriżulta li s-soċjetà Design and Technical Resources Limited, is-soċjetà li flimkien mad-Ditta Germaniża KHP ingħatat il-kuntratt għax-xogħlijiet ta' sorveljanza tal-kostruzzjoni tal-Pont Manwel Dimech kienet, fiż-żmien ta' l-esekuzzjoni ta' tali kuntratt, topera mill-uffiċju Nru.25, Carmel Street, Birkirkara, uffiċju li kien di proprjetà tas-soċjetà Sant & Mugliett, soċjetà tal-Perit Sant u ta' l-attur. Għalkemm il-Perit Robert Sant xehed illi jista' jkun li f'dak iż-żmien il-proprjetà in kwistjoni kienet giet trasferita kompletament lilu, l-attur ma ressaq l-ebda prova fir-rigward, prova li fil-verità

³⁸ Xhieda tal-Perit Robert Sant mogħtija waqt is-seduta tad-19 ta' Frar 2013, fol. 63 sa '72 tal-proċess..

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*

faċilment setgħet tiġi prodotta. Apparte mir-relazzjoni mill-qrib li kien hemm bejn l-attur u l-Perit Robert Sant, irriżulta ukoll b'mod ċar hafna li x-xogħlijiet fuq il-Pont ta' Manwel Dimech twalu ferm iktar miż-żmien oriġinarjament stipulat u twal ukoll għalhekk is-servizz prestat mis-soċjetà Design and Technical Resources Limited u d-Ditta KHP. Tant twal ix-xogħol li għall-phase five, li minn ghoxrin ġimgħa twalet għal mitt ġimgħa, is-soċjetà Design and Technical Resources Limited u d-Ditta KHP ippretendew, u fil-fatt finalment ingħataw, hlas hames darbiet iktar mis-somma ta' Lm35,000 oriġinarjament stipulata fil-kuntratt. Il-konnessjoni bejn l-attur u l-Perit Robert Sant tant kienet qawwija li xi żmiene wara li l-attur ma ġiex ri-elett fl-elezzjoni ta' l-2008, huwa mar jaħdem bħala impjegat/konsulent mal-Perit Robert Sant u dam hemm jaħdem miegħu għal madwar sena u nofs.

Fil-fehma tal-Qorti fid-dawl ta' dak kollu li rriżulta, fejn jiġi ribadit il-fatti fuq liema l-konvenut ibbaża l-kumment tiegħu kienu sostanzjalment veri, ma jistax jitqies għajr li l-kumment magħmul minnu kien kumment oġġettivament ġust. Tant il-konnessjoni bejn l-attur u l-Perit Robert Sant kienet waħda qawwija u ferm evidenti, kemm b'mod soċjali kif ukoll b'mod professjonali, li wiehed oġġettivament u leġittimament jasal għall-konkluzjoni li l-attur, b'xi mod, kien għadu involut mal-Perit Sant u li b'hekk, anke indirettament, involut miegħu fil-proġetti li kellu, inkuz għalhekk il-proġett relattiv għall-Pont Manwel Dimech.

Fiċ-ċirkostanzi tal-każ il-Qorti ma tistax ma tirreferix għall-prinċipju ormai assodat in materia li *mere exaggeration, or even gross exaggeration, would not make the comment unfair. However wrong the opinion expressed may be in point of truth, or however prejudiced the writer it may still be within the prescribed limit. The question which the jury must consider is this - would any fair man, however prejudiced he may be, however exaggerated or obstinate his views, have said that which this criticism has said of the work which is criticised? If it goes beyond that, then you must find for the plaintiff: if you are not satisfied that it does, then it falls within the allowed limit, and there is no libel at all*⁴².

Fil-fehma tal-Qorti ċ-ċirkostanzi ta' dan il-każ, hekk kif jirriżultaw mill-provi prodotti, huma tali li *any fair man, however prejudiced he may be, however exaggerated or obstinate his views*, kien fir-rigward jgħaddi l-istess kumment li għadda l-konvenut waqt l-attività ġewwa Għawdex fit-22 ta' Novembru 2007. Il-Qorti żżid tghid li fil-każ in eżami, il-kumment li għadda l-konvenut dwar ix-xogħol relattiv għall-Pont Manwel Dimech ma kien kumment ibbażat fuq malizzja iżda kien kumment riżultat ta' opinjonijiet onesti tiegħu dwar kif huwa kien qed jifhem li graw l-affarijiet u ċ-ċirkostanzi li rrivolvew madwar u kienu marbuta ma' dawn ix-xogħlijiet partikolari. Wiehed ma jridx jinsa li apparte d-dritt fundamentali li kull persuna tista' tghaddi opinjoni leġittima dwar dak minnu perċepit u mifhum, dwar kwalunkwe sitwazzjoni ta' interess pubbliku, fil-każ in eżami l-konvenut, fiż-żmien li għadda l-kummenti u esprima l-opinjoni tiegħu mertu ta' dawn il-proċeduri, kien kap ta' l-Oppoizzizzjoni u allura kellu mhux biss id-dritt iżda addirittura l-obbligu, f'soċjetà demokratika, li jgħaddi ċerta kummenti u jesprimi tali opinjonijiet.

⁴² Merivale v. Carson, (1887) 20 QBD 275, 280-281.

Fid-dawl ta' dan kollu osservat għalhekk, il-Qorti tqis li d-diskors tal-konvenut waqt attività ġewwa Ghawdex fit-22 ta' Novembru 2007, fir-rigward ta' liema ġiet ippubblikata wkoll stqarrija fuq il-website tal-Partit Laburista ma kienx diskors libelluż fil-konfront ta' l-attur iżda kien *value judgement* tiegħu u b'hekk għandu jitqies jitqiesu bħala *fair comment* legittimatment mghoddi u espress.

Għal dawn ir-raġunijiet il-Qorti tiċhad it-talba attriċi.

L-ispejjeż ta' dawn il-proċeduri għandhom jiġu sopportati interament mill-attur.

MAĠISTRAT

DEPUTAT REĠISTRATUR